Pohjois-Savon hyvinvointialue

1121/00.04.00/2025

Talouspalvelut

15.05.2025

Lausunto Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, asia: HE 38/2025

1. **Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella kohdennettavan rahoituksen osuuden nostaminen 1 prosentista 1,5 prosenttiin sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta. Asukasperusteisen osuuden vähentäminen 0,25 prosenttiyksiköllä ja tarveperusteisen rahoituksen osuuden vähentäminen 0,25 prosenttiyksiköllä. (3 §)**

   Hyvinvointialueiden kannustaminen panostamaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden kannalta keskeisiin ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin voidaan pitää kannatettavana. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvattaminen nykyisestä on oikea ratkaisu.

   Tarveperusteisuus on oikeudenmukaisin tapa rahoittaa hyvinvointivointialueen palvelut. Rahoituksen vähennyksen kohdentaminen asukasperusteiseen määräytymistekijään on näin ollen kannatettava vaihtoehto. Sen sijaan esitetyn muutoksen rahoittamista tarveperusteista rahoitusta pienentämällä ei voida pitää kannatettavana.

   Kuten lakiesityksen perusteluissa todetaan, rahoituksen vähentäminen tarveperusteisesta rahoituksesta kohdistuu erityisesti korkeamman palvelutarpeen alueille, mikä ei välttämättä olisi rahoituksen riittävyyden näkökulmasta perusteltua.

2. **Hyte-kertoimen laskentatavan täsmentäminen kannustavammaksi (15 § ja asetus)**

   Esitetyllä lain muutoksella korjataan laissa ollut tekninen virhe, joka tarkoittaa viittausta sellaisen ajankohdan väestörakennetietoihin, jotka eivät ole käytettävissä kerrointa laskettaessa.
   Indikaattoreiden pisteytyksessä alueen pisteisiin vaikuttaa paitsi muutokset oman alueen indikaattoreissa, myös se miten tilanne muuttuu suhteessa muihin alueisiin. Alueet siten kilpailevat keskenään, ja lopputulos on niin kutsutusti nollasummapeliä, koska kriteerin perusteella jaettava rahoitus koko maan tasolla ei kasva, vaikka kaikki alueet suoriutuisivat paremmin. Tämä perusperiaate sisältyy voimassa olevaan rahoitusasetukseen. Hyte-kertoimen laskentamalli kannustaa siten kaikkia alueita toteuttamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtääviä toimia.

   Luonnos ehdotetun asetuksenantovaltuuden tarkennuksen nojalla annettavasta rahoitusasetuksen 3 §:n muuttamisesta on esityksen liitteenä. Voimassa olevassa asetuksessa säädetyt niin kutsutut prosessi-indikaattorit kuvaavat alueilla toiminnan tasoa ja tilaa sekä tulosindikaattorit alueilla saavutettuja muutoksia hyvinvoinnissa ja terveydessä väestötasolla. Alueet asetettaisiin indikaattorikohtaiseen paremmuusjärjestykseen toimintaa kuvaavan indikaattorin arvon sekä tulosindikaattorin suhteellisten muutosten mukaan. Mitä paremmin alue suoriutuu ja parantaa tilannetta, sitä enemmän alue saisi rahoitusta.

Asetuksessa säädettäisiin toimintaa kuvaavien eli niin kutsuttujen prosessi-indikaattoreiden laskentatavasta. Prosessi-indikaattoreista laskettaisiin viimeisimmän vuoden tiedon mukainen taso. Tulokset skaalattaisiin niin, että alueiden vaihteluväliksi tulee 0–100.

Tulosindikaattoreiden osalta laskentatapaa ehdotetaan muutettavaksi asetuksessa niin, että absoluuttisen muutoksen (erotuksen) sijasta laskenta perustuisi aluekohtaiseen suhteelliseen muutokseen. Toisin sanoen kahden tarkasteluvuoden välinen erotus suhteutettaisiin lähtövuoden tasoon. Esimerkiksi vuoden 2026 rahoituksen määrittämiseksi vuonna 2025 lasketaan muutos vuosilta 2023–2024 ja tämä muutos suhteutetaan vuoden 2023 tilanteeseen. Vuoden 2026 rahoitukseen vaikuttavat siten vuosien 2023 ja 2024 tiedot. Laskentatavalla kannustettaisiin myös jo valmiiksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimissaan hyvässä tilanteessa olevia alueita ja varmistettaisiin, että myös niillä on mahdollisuus saavuttaa korkeammat pisteet. Tavoitearvon saavuttavat alueet saavat indikaattorista täydet pisteet.

Hyte-laskentavan täsmentämisen ja teknisen virheen korjaaminen on kannatettavaa.

3. Siirtymätasaus (35 § 8 mom.)

Voimassa olevan momentin mukaan, jos hyvinvointialueiden rahoitukseen siirtymätasauksena yhteensä tehtävät vähennykset ovat suuremmat kuin siirtymätasauksena yhteensä tehtävät lisäykset, lisätään hyvinvointialueiden rahoitukseen tätä erotusta vastaava määrä. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että näissä tilanteissa erotusta vastaava määrää ei lisättäisi hyvinvointialueiden rahoitukseen, vaan se jäisi valtion hyväksi säästönä hyvinvointialueiden rahoitukseen varattavasta määrärahasta.

Edellä mainittua ratkaisua, jossa hyvinvointialueiden rahoituksen lisäämisestä luovutaan, ei voida pitää kannatettavana.

4. **Siirtymätasauslisän määräaikainen leikkaus vuosina 2026 ja 2027 (39 §**)

Pohjois-Savon hyvinvointialueella ei ole lausuttavaa tästä rahoituslain muutoksesta.

5. Lakisääteinen päivitys terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotuksiin vuoden 2023 kustannustietojen perusteella (13 §)

Tehtäväkohtaisten painotusten tarkastelu tulee tehdä voimassa olevan lain mukaan vähintään kolmen vuoden välein. Painotuksista on säädetty viimeksi vuonna 2023, joten ne tulee päivittää viimeistään vuonna 2026. Tiedot pohjautuisivat hyvinvointialueiden Valtiokonttorille raportoimiin palveluluokkakohtaisiin tilinpäätöstietoihin vuodelta 2023. Lisäksi sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa siinä käytettäisiin tehtäväkohtaisten painotusten sijasta käsitettä terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotukset. Edellisten lisäksi vuoden 2026 rahoituksessa otettaisiin huomioon vuosina 2024 ja 2025 hyvinvointialueiden tehtävien muutokset vaikuttavat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon kustannusten jakaumaan.

Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon laskennallisten kustannusten painotusten säännöllinen tarkistaminen on perusteltua lakiesityksessä esitetyllä tavalla.

6. Aluekohtaisten terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon tarvekertoimien laskenta kahden vuoden tietojen perusteella (14 §)

Pykälässä säädetään siitä, miten kullekin hyvinvointialueelle lasketaan terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimet. Palvelutarvekertoimet lasketaan terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen tarvetta ja kustannuksia kuvaavien sairauksien ja sosioekonomisien tarvetekijöiden ja niiden painokertoimien sekä tehtäväkohtaisten painotusten perusteella.
Pykälää esitetään muutettavaksi siten, että aluekohtaisten palvelutarvekertomien laskennassa otettaisiin yhden vuoden sijasta huomioon tiedot kahdelta vuodelta keskiarvona.
Uudistusta voidaan pitää tarpeellisena, jotta yhden vuoden poikkeavat luvut eivät vaikuttaisi hyvinvointialueiden rahoitukseen liian merkittävästi.

7. Pelastustoimen riskikertoimen tekijöiden ja niiden painokertoimien tarkistaminen (23 §)

Rahoituslain muuttamisesityksen lausuntopyyntömateriaalissa (Valtiovarainministeriö 27.1.2025) ei ollut mukana lakimuutoksen taloudellisia vaikutuksia hyvinvointialueiden pelastustoimen rahoitukseen. Rahoituslakimuutoksen taloudelliset vaikutukset saatiin tietoon huhtikuun 2025 aikana. Hyvinvointialue huomioi tässä lausunnossa lakimuutoksen taloudellisia vaikutuksia.

Hyvinvointialueiden rahoituslakimuutos muuttaisi hyvinvointialueiden välisiä pelastustoimen laskennallisia rahoitusosuuksia nollasummapelin periaatteella. Muuttamalla pelastustoimen riskikertoimen määrittelyssä käytettäviä tekijöitä ja niiden painokertoimia hyvinvointialueiden pelastustoimen laskennallinen rahoitus muuttuisi monella alueella huomattavan paljon. Pelastustoimen laskennallinen rahoitusosuus laskisi kymmenellä hyvinvointialueella ja kasvaisi 12 hyvinvointialueella. Rahoitus (€/asukas) laskisi eniten Kainuun, Pirkanmaan, Lapin, Pohjois-Savon, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueella. Laskennallinen rahoitus (€/asukas) nousisi eniten Länsi-Uudellemaalle, Keski-Uudellemaalle ja Keski-Pohjanmaalle.

Hyvinvointialueiden rahoituslakiluonnoksessa esitetty pelastustoimen laskennallisen rahoituksen muutos aiheuttaisi yhdellä kertaa toteutettuna aivan liian suuret muutokset alueiden pelastustoimen rahoituksiin. Pelastustoimen laskennallisen rahoituksen tulisi perustua asukasluvun ja asukastiheyden lisäksi valtakunnallisesti yhteismitalliseen riskiarvioon sekä palvelutarpeeseen. Yksittäisten kohteiden riskiruututarkastelun kautta tehty muutos ei tarkoituksenmukainen malli rahoituksen muuttamiselle. Esitetty rahoitusmuutos voisi pahimmillaan vaikeuttaa monen alueen pelastustoimen palvelutason ylläpitämistä.

Kari Janhonen
Talousjohtaja

Pohjois-Savon hyvinvointialue